

# Становище

на тема

## **„Конкурентоспособност чрез развитие на клъстерите“**

от

*Катя Бойкова Божилова- Первазова*

Засилващата се глобализация, водеща до взаимосвързаност по целия свят, интензивният научно-изследователски прогрес и промените в стандарта на живот са трите основни сили, поставящи нови предизвикателства пред икономиките и изискващи техните адекватни реакции в търсене на нови подходи за икономическо развитие. В резултат на това нараства интересът към клъстерния подход, фокусиран върху повишаването на регионалната и националната конкурентоспособност чрез развитието на клъстери.

Ситуацията в България съществено се различава от тази в останалите европейски държави, където средно всяка четвърта фирма в ЕС работи в клъстерна среда. Налице е изоставане на българските фирми по отношение на участие в клъстери и клъстерни мрежи, а оттам и изоставане по отношение на тяхната конкурентоспособност спрямо останалите организации на европейския и световен пазар.

Формирането и развитието на клъстери в България може да бъде значително повишено чрез предприемането на решителни действия от страна на държавната администрация, взимайки предвид това, че формирането на клъстерите е преди всичко резултат от поведението на съставлящите ги фирми, а не продукт на политическо решение на държавата. Държавата трябва да стимулира развитието на вече съществуващите клъстери и да създава условия за възникване на нови, но не и да опитва изкуствено да ги създава. Органите на властта трябва да инициират реализацията на клъстерния подход като финансират проекти за идентифициране и подробен анализ на състоянието и възможностите на индустриалните клъстери на съответната територия. След това да се определят приоритетните клъстери, развитието на които ще бъде стимулирано. Всички следващи действия на тези органи трябва да бъдат осъществявани в тясно сътрудничество и при пълно съгласие от страна на представителите на заинтересованите страни - на самите клъстери и на предприятията в тях. Именно с помощта на общоклъстерните организации и на отделните ръководители на предприятията трябва да се определят и приоритизират целите, да се разработят и изберат стратегиите, да се набележат конкретните дейности.

Органите на властта трябва да поемат редица задължения по самото изпълнение на стратегиите за стимулиране на развитието на клъстерите и повишаване на конкурентоспособността. Тези задължения могат да бъдат свързани с подобряването и осигуряването на стабилност на цялостната бизнес среда в страната и отделните ѝ райони. Така би се създавала благоприятна почва за развитието на индустриални клъстери. Би могло да се предприемат действия по усъвършенстване на търговското законодателство и осигуряване на ясни правила за стопанска дейност, намаляване на бюрократичните спънки пред бизнеса и осигуряване на финансова стабилност. От особено значение за формирането и развитието на клъстерите е политиката и законодателството по отношение на конкуренцията, технологичната политика и развитието на инфраструктурата.

За подобряване наличието и качеството на производствените фактори, необходими за развитието на съответните предприятия и клъстери, би могло да се вземат мерки по отношение подпомагане усъвършенстването на образователната система и стимулиране на специализирани образователни програми за нуждите на клъстерите, стимулиране на университетски научни изследвания и разработки, стимулиране връзките между университетите и предприятията в състава на клъстерите. Усилията могат да бъдат насочени и към подпомагане набирането, обработването и разпространението на информация, необходима за развитието на клъстерите.

Примерни действия на държавата, свързани с подобряване на търсенето, имащо голямо значение за развитието и конкурентоспособността на клъстерите, са да осигури стабилност на нормативната уредба, да стимулира експортната дейност, да подпомогне тестването, сертифицирането и окачествяването на продуктите, произвеждани в клъстера. Също така да осигури големи поръчки за тези продукти, за да стимулира сътрудничеството между предприятията за съвместно участие в търгове.

За да постигнат конкурентни предимства в международен план предприятията и клъстерите трябва да разполагат с необходимите доставчици на ресурси с висока конкурентоспособност, както и база от конкурентоспособни предприятия от свързани и подпомагащи отрасли. В тази насока държавата би могла да създава условия и да подпомага съвместната работа на участниците в клъстерите, да полага усилия за привличане на доставчици на стоки и услуги от други райони, да стимулира предприемачеството и започването на нов бизнес.

Политиката на държавните органи може да бъде насочена и към предприемане на действия по отношение на премахване на бариерите пред местната конкуренция, полагане на усилия за привличане на външни инвестиции и за организиране на общоклъстерни организации (подпомагащи управлението на предприятията), за развитие на социалните контакти и организиране на държавни агенции в помощ на клъстерите.

Тъй като индустриалните клъстери са общности от предприятия, характеризиращи се с тесни социални връзки, усилията насочени към тяхното подобряване могат да имат благоприятно въздействие върху конкурентоспособността на мрежата. Действията за подобряване на социалните връзки могат да бъдат изразени в подпомагане организирането и официалното признаване на общоклъстерните организации чрез прилагане на разяснителна работа сред предприятията, на консултантска и организационна помощ. Подпомагане задълбочаването на сътрудничеството между предприятията в клъстерите чрез предоставяне на проекти изискващи съвместно участие на няколко фирми и участия в тържни процедури за големи държавни поръчки. Стимулиране изграждането на вътрешноклъстерни канали за комуникация чрез изграждане и поддържане на уеб-сайтове, вестници и бюлетини.

Липсата на добре организирана система за доставка на специализирани услуги до клъстерите е една от главните пречки за тяхното успешно развитие. За да се стимулира то е необходимо да се реорганизира събирането, обработването и предоставянето на информация за клъстерите, създаването на координиращи екипи за оказване на комплексни услуги включващи представители на университети, технологични центрове и държавни агенции. Действията могат да бъдат насочени към организиране на клъстерни центрове за комплексни услуги, участниците в които да бъдат подбрани въз основата на

познанията им за особеностите на клъстера и възможностите им да предоставят специализирани услуги. Също така организирането на държавни представителства и офиси в рамките на клъстера, специализирани да оказват специфични услуги на предприятията в тях, би довело до сериозно облекчаване на контактите, до намаляване загубата на време и сериозно повишаване на качеството на предоставяните услуги.

Условие за успех на всеки клъстер е висококвалифицираната и специализирана работна ръка. Клъстерите са зависими от държавата, която е основния инвеститор в образованието и повишаването на квалификацията на хората. Ето защо една от основните грижи на държавата трябва да бъде осигуряването на необходимите условия (инфраструктура, законодателна уредба, финансови средства и др. ) за гарантиране на това образование. Много важно е държавните и клъстерните органи да разработят ефективна система за продължаващо образование на хората и повишаване на квалификацията им в съответствие с новостите в професионалните им направления чрез изграждане на регионални центрове за работещи в тази насока.

Сътрудничеството между образователните институции и клъстерите би могло да е от полза и за двете страни. Клъстерите могат да подпомогнат учебните заведения чрез финансови средства и материални активи, да предоставят условия за провеждане на стажове и практики, да съдействат при подготовката на учебните планове. Учебните заведения от друга страна, съобразявайки учебния си процес и изследователска дейност с нуждите на клъстерите, да осигуряват необходимите им специалисти и консултантска помощ.

Иновациите и предприемачеството са основен двигател за развитието и повишаване на конкурентоспособността на клъстерите, силно зависещи обаче от условията създадени от регионалните и държавните органи. Ето защо основните насоки за стимулирането на иновациите и предприемачеството в клъстерите могат да бъдат изразени в осигуряването на финансови улеснения и стимули за иновации и стартиране на нов бизнес, във формирането на клъстерен рисков фонд за нови предприятия и начинания, в договарянето на по-добри условия за банково кредитиране и организиране на конкурси за успешен бизнес, в организиране на бизнес инкубатори и технологични паркове в клъстерите.

Подкрепата на държавата на национално и регионално равнище се очаква да създаде подходящите рамкови условия и да стимулира предприятията за постигане на конкурентни предимства. Добре организираните клъстери могат да бъдат ефективна предпоставка за икономически растеж на българската икономика, за генериране на иновации и за привличането на чуждестранни инвестиции. В крайна сметка успехът на клъстерните инициативи остава в ръцете на фирмите и българските производители, стремящи се със съвместни усилия към по-висока конкурентоспособност.